Muistio maa- ja metsätalousvaliokunnan kuulemiseen 13.2.2018
Maa- ja metsätalousministeriö, luonnonvaraosasto, metsä-ja bioenergiayksikkö
Metsäneuvos Marja Kokkonen

SELVITYS METSÄHALLITUKSESTA ANNETUN LAIN VAIKUTUKSISTA

Johdanto

- Metsähallituslain toimeenpano on lain vahvistamisen jälkeen edennyt päätöstasolla suunnitelmallisesti:

  Eduskunta- ja valtioneuvostotasolla

  - Metsähallituslaki, Eduskunta 8.4.2016
  - Toiminnan aloitusvaiheen omaisuusjärjestelyt, VN 14.4.2016
  - Metsähallituksen hallituksen asettaminen 2016-2019, VN 26.5.2016
  - Toimitusjohtajan ja Luontopalvelujohtajan nimittäminen, VN 22.6.2016
  - Metsähallituksen aloittava tase 15.4.2016 ja muut aloitusvaiheen omaisuusjärjestelyt, VN 27.10.2016
  - Omistajapolitiikka, Talouspoliittinen ministerivaliokunta 28.10.2016

  Metsähallitustasolla

  - Uusi strategia, MH hallituksen päätös 16.12.2016
  - Uusi työjärjestys, MH hallituksen päätös 9.2.2017
  - Toimintapolitiikat, MH hallituksen päätös 28.2.2017
  - Johtoryhmien nimeäminen, pääjohtaja / MH johtoryhmä 24.3.2017
  - Koordinaatioryhmien nimeäminen, pääjohtaja / MH johtoryhmä 24.3.2017
  - Strategian ja työjärjestyksen toimeenpano on käynnissä

- Suurin muutos oli Metsähallituksen Metsätalous-tulosalueen siirtäminen kokonaan valtion omistamaan tytäryhtiöön Metsähallitus Metsätalous Oy:öön, jolle osoitettiin vastikkeellisella käyttöoikeussopimuksella yksinoikeus käyttää ja hoitaa valtion talousmetsiä. Maat säilyivät suorassa valtion omistuksessa

Kilpailuneutraliteettivaatimusten toteutuminen

- Metsätalousliiketoiminnan yhtiöittäminen saattoi metsätalouden harjoittamisen kilpailuneutraaliksi toiminnaksi poistamalla konkurssikelvottomuuden ja verotukseen liittyvät kilpailuedut
- Järjestelyllä ei ole ollut vaikutuksia puun ostajien puusta maksamaan hintaan tai puumarkkinoiden toimintaan, koska järjestely ei vaikuta Metsähallituksen tarjoaman puun määrään ja koska yhtiö maksaa yksioikeudestaan käyvän vastikkeen
- Valtion metsien hakkuita on mahdollista lisätä kestävästi nuorten metsien kehityksestä johtuen
- Osakeyhtiön käyttöpääoman riittävyys varmistettiin kassavirtatarkastelulla

- Pysyvä käyttöoikeus ja sen tuottoarvo luovat yhtiölle edellytykset vieraan pääoman saatavuudelle tarvittaessa
- Metsätalous Oy on normaalin yhtiöverotuksen piirissä, jolloin metsätalousliiketoiminnan veroaste on noussut n. 15 %
- Metsätalous Oy ei ole maa- ja metsätalousministeriön suorassa ohjauksessa, mutta ministeriö asettaa liikelaitostasolla tavoitteita myös metsätaloudelle; tavoitteiden toteutuminen varmistetaan usealla tavoin: Metsähallituksen johdon ja hallituksen toimet, osakeyhtiön johto Metsähallituksen johtoryhmässä ja ministeriön tulosneuvotteluissa sekä ministeriön edustaja Metsähallituksen ja Metsätalous Oy:n hallituksessa
- Omistajapoliittisten linjausten mukaisesti liiketoimintojen on oltava kannattavia ja tuotettava sijoitetulle pääomalle kohtuullinen vuotuinen tuotto ja tasainen tuloutus valtiolle; yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet eivät saa heikentyä; tuottovaatimuksia asetettaessa toimintaa verrattiin muihin vastaavaa toimintaa harjoittaviin tahoihin; tavoitteena sijoitetun pääoman tuotto 4,6 % vuoteen 2020 mennessä, mikä näyttää tämän hetken tietojen valossa mahdolliselta

Valtion maa- ja vesialueiden hallinta yhtenä kokonaisuutena

- Metsähallitus toimeenpanee omalta osaltaan Kansallista metsästrategiaa 2025, Kalataloushallinnon strategiaa, Julkisen riistakonsernin strategiaa sekä Biodiversiteettistrategiaa 2012 ja -toimintaohjelmaa 2013
- Luonnonvarasuunnitelmien hyväksyminen siirrettiin Metsähallituksen hallitukselle, joka on hyväksynyt ensimmäisenä Etelä-Suomen luonnonvarasuunnitelman
- Maa- ja vesiomaisuus jaettiin liiketoimintaan kuuluvaan peruspääomaan, julkisten hallintotehtävien hoitoon liittyvään muuhun pääomaan ja erilliseen muun pääoman tase-erään, joka ei liity julkisten hallintotehtävien hoitamiseen; viimeksi mainittuun ei liity mainittavaa taloudellista hyödyntämistä
- Liikelaitos Metsähallituksen tulot muodostuvat Metsätalous Oy:n maksamista käyttöoikeuskorvauksista (80 milj. euroa/v), tytäryhtiöiden maksamista osingoista (n. 15 milj. euroa/v) ja liikelaitoksen omista maanmyynti- ja vuokratuloista (n. 25 milj. euroa/v). Alkuvaiheen kertaluontoiset kustannukset vaikuttivat tulosta alentavasti vuonna 2016. Tytäryhtiöiden osingot edellisen vuoden tuloksesta ovat tulonmuodostukselle tärkeitä
- Julkisten hallintotehtävien rahoitus hoidetaan valtion talousarviosta saatavilla varoilla, tehtävistä saatavilla tuloilla ja julkisella hankerahoituksella
- MmV:n kannan mukaisesti Metsähallituksen taloushallintoa hoidetaan mahdollisimman yhtenäisenä prosessina Metsähallituksen konsernitalousyksiköstä
- Julkisia hallintotehtäviä hoitavan yksikön aseman riippumattomuus ja taloudellisten ristiinkytkentöjen estäminen on hoidettu erilliskirjanpidolla
- Yhteisten konsernitoimintojen kustannusten jaossa käytössä ovat läpinäkyvät ja aiheuttamisperiaatteen mukaiset perusteet

Metsähallituksen säilyminen yhtenä toiminnallisena kokonaisuutena

Ohjaus- ja johtamisjärjestelmä, organisaatio ja julkisten hallintotehtävien hoito

- Metsähallituksen ohjaustoimivalta ministeriöiden kesken on selkeä
- Metsähallituksen hallituksen rooli on vahvistunut
- Ministeriöiden välinen vuorovaikutus toimii; mm. yhteiset strategia- ja tulosneuvottelut (ns. 3-kanta) Metsähallituksen kanssa; hallitus/hallituksen puheenjohtaja mukana
- Julkisia hallintotehtäviä hoitava yksikkö on määritelty metsähallituslaissa; yksikköä johtaa luontopalvelujohtaja, yksikkö koostuu Luontopalvelut ja Erätalous vastuualueista
- Julkisten hallintotehtävien vastuualuejako on selkeyttänyt erätaloustehtävien koordinaatiota erityisesti asiakkaisiin ja sidosryhmien suuntaan
- Kalastukseen, metsästykseen ja erävalvontaan liittyvistä tehtävistä ja henkilöstöä koskevista asioista vastaa erätalousjohtaja; Luontopalvelujohtaja vastaa kokonaisuutena mm. julkisten hallintotehtävien resursseista
- Kokonaisuudessaan metsähallituksen toimintatapojen ja sisäisten prosessien yhtenäisyyteen on kiinnitetty huomiota ottaen kuitenkin huomioon julkisten hallintotehtävien erityisyys

Henkilöstövaikutukset

- Metsätalousliiketoiminnalta edellytetään tasaista tuloutusta ja toimintaa, mikä tasoittaa myös työllisyysvaihteluita
- Metsätalous Oy:öön siirtyi vajaat 700 henkilöä työehtosopimuksen mukaisine oikeuksineen ja velvollisuuksineen, ansaitut eläke-edut ja tulevan eläkkeen taso turvattiin erillisellä eläkevakuutuksella

Julkisuuskuva ja sidosryhmätyö

- Metsähallituksen maihin ja vesiin kohdistuu monia, osittain ristiriitaisia tavoitteita
- Metsätaloustoiminnan yhtiöittämisen ei ole havaittu vaikuttavan eriyttävästi Metsähallituksen julkisuuskuvaan
- Metsähallituksen toiminnan sisältö ja yhdistävät asiat ovat korostuneet
- Kiinteistökehityksen (ent. Laatumaa) tulosalueen rooli on korostunut maanomistajan puhevallan käytössä aiemmasta metsätalouden yhtiöityksen myötä
- Lakisääteisissä viranomaistehtävissä kantojen valmistelu tapahtuu julkisten hallintotehtävien yksikössä riippumattomasti
- Metsähallitus on vahvistanut alueellista yhteistyötä ja yhtenäistä esiintymistä ulospäin perustamalla sisäiset alueelliset yhteistyöryhmät

Muita vaikutuksia

Vaikutukset aluetalouteen

- Metsähallituksen toiminnan vaikutus on huomattava aluetalouteen ja kumppanuussuhteessa oleviin yrityksiin, mihin lakimuutos ei sinällään tuonut muutoksia; Metsähallitus keskittyy ydintehtäviinsä ja luo toimintaedellytyksiä yrityksille

- Metsähallituskonsernin palveluksessa on noin 1400 henkilöä; noin 50 % palkoista maksetaan kolmeen pohjoisimpaan maakuntaan

- Metsähallitus työllistää yrityksien työtekijöitä noin 1350 ja urakointimaksuista maksetaan noin 70 % kolmeen pohjoisimpaan maakuntaan; kokonaistyöllistävyys on noin 2 500 henkilötyövuotta

- Metsätalous Oy:n kotipaikka on Rovaniemi

- Lountomatkailun ja luonnon virkistyskäytön merkitys kasvaa edelleen

Vaikutukset virkistyskäyttöön

- Organisaatiomuutoksella ei ole havaittu olevan ainakaan kielteisiä vaikutuksia virkistyskäytön edellytyksiin ja jokamiehenoikeuden käyttöön valtion mailla ja vesillä

- Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet tukevat virkistyskäytön huomioimista talousmetsissä; valtion retkeilyalueiden kehittämiseksi on laadittu suunnitelma, jonka toimeenpano on aloitettu tänä vuonna; virkistysalueiden korjausvelka on selvitetty molempien ministeriöiden vastuualueiden osalta

- Metsähallituksen hallitusta on vahvistettu virkistys- ja monikäytön asiantuntijalla

Vaikutukset saamelaisten kotiseutualueeseen

- Saamelaisten kotiseutualueelle on asetettu uuden lain mukaiset kunnittaiset neuvottelukunnat
- Saamelaisten kulttuurin ja elinkeinojen harjoittamisen edellytykset turvataan samoin kuin poronhoitoalueella poronhoitolain velvoitteet

Yhteenveto

- Valtion hallinnassa olevien maa- ja vesialueiden hoito jatkuu entistä yhtenäisemmässä organisaatio- ja päätöksentekokokonaisuudessa

- Metsähallitus Metsätalous Oy toimii tiiviisti osana konsernia

- Erätalousjohtajan asema selkeytyi

- Yhtenäinen johtamisjärjestelmä on kehittynyt julkisten hallintotehtävien riippumattomuuden mahdollistamissa rajoissa

- Ministeriöiden ohjaus tukee Metsähallituksen yhtenäisyyttä